

Doktorská práce Mgr. Terezy Jandové obecně, zároveň však velmi přesně, vykládá problematiku vztahu jedince (lidského i částečně zvířecího) k jeho prostředí, ke světu, a zdůrazňuje přitom propojenost vztahu ke světu se vztahem k druhým. Ve třech kapitolách postupně probírá zejména pojmy Umwelt u J. Von Uexküll, Lebenswelt a otázku intersubjektivitu u Husserla, konečně pak pojem světa u E. Levinase v jeho dvojznačnosti mezi egoistickým světem interiority a ekonomie a světem darovaným druhému v řeči.

Zastřešujícím tématem práce se tedy zdá být vztah já – druhý – svět. Co se týká vlastního tématu práce – dynamičnosti každodenního života – čtenář od počátku postrádá konceptuální analýzu uvedených pojmů, zejména pojmu každodenního života, stejně jako jasně a zřetelně formulovanou jednotnou problematiku. Absence konceptuální analýzy každodennosti a také (v perspektivě Levinasovy filosofie problematického) pojmu dialog pak také podle nás vede k tomu, že hlavní teze práce (jak je formulovaná například na s. 102: „le dialogue entre l’homme et le milieu (...) constitue le noyau de la vie de chaque jour“) zůstává spíše v rovině juxtapozice dvou problémů (jaký je vztah mezi póly já – druhý – svět na straně jedné a co je každodennost na straně druhé), než že by byla výsledkem argumentované odpovědi na jasně vymezenou otázku.

Každodennost je explicitním tématem u Husserla, v částech o epoché. Na str. 106 například autorka píše: „dans la vie quotidienne, nous sommes fascinés par l’objet et nous ne problématisons pas sa manifestation“. U Husserla se tedy zdá, že každodennost je něco, co má být překonáno. V práci jako celku je tento negativní obsah každodennosti podle nás nedoceněn. Platí to rovněž o kapitole o Levinasovi. V části o „dětství člověka“ autorka popisuje konstituci subjektu v interioritě a ekonomii jako dynamický proces v rámci každodenního života a ontogeneze. Víme, že u Levinase subjekt doroste do plného lidství až ve vztahu k tváři, která zpochybňuje šťastný egoismus sféry ekonomie. Není však na místě se ptát, jestli výraz tváře – význam bez kontextu – nepředstavuje radikální zpochybnění každodenního života charakterizovaného uspokojováním potřeb, prací a bydlením? Autorka odpovídá podle všeho negativně, s odkazem na Levinasův pojem darovaného světa: můžu přeci egoisticky vlastnit pouze takový svět, který je již vždy darovaný druhému v řeči, což ze vztahu k tváři činí podmínku každodenního života. Tato interpretace je jistě možná. Na druhou stranu však Levinas nikdy neopouští neredukovatelné napětí mezi jedinečností tváře a obecností, společným charakterem světa, byť darovaného druhému. V této souvislosti by bylo zajímavé srovnat vývoj Levinasova přístupu ke každodennosti v *Totalitě a Nekonečnu* a v *Jinak než být*. Je-li v *Totalitě a Nekonečnu* tvář exterioritou, která svým jedinečným (a tedy v nějakém ohledu vzácným, ne každodenním) výrazem narušuje mou interioritu slasti, představování, ekonomického života, v *Jinak než být* se vnější výraz tváře stává interiorizovaným svědectvím jiného-ve-mně. Transcendence se stává interioritou mé

tělesnosti a smyslovosti. Přes tento vývoj je napětí mezi singularitou a obecností pro levinasovský přístup k otázce každodennosti zásadní, a tvoří podle nás slepé místo předložené práce.

Naše hlavní námitka se však týká závěru práce. Na str. 111 autorka vytýká Husserlovi, že eliminuje ve svých analýzách alter ego jinakost druhého. Nepředstavuje ale způsob, jakým autorka včleňuje každodenní život do „kontinuálního a neustálého dialogu“, také určitou eliminaci jinakosti? Je-li vše zahrnuto v neustálý dialog, kde je pak ono *jiné* vůči každodennímu životu? Teze o určité filosofii všezahrnující komunikace a vyjednávání je formulována na str. 110:

„la ‘quotidinisatio’n n’est rien d’autre qu’une incorporation des résultats de la communication omniprésente avec autrui et leur vérification incessante. La vie quotidienne est donc un champ om nous cherchons des règles communes, un champ de l’échange perpétuel et du dialogue continu, un processus qui ne pourrait être conçu comme banal“.

V této všobjímající komunikaci však ztrácíme Levinasův důraz na singularitu. Za sebe bych tedy proti této tezi hájil nutnost určitého narušení každodenního života – tvář jako díra ve světě – stejně jako myšlenku, že pro etické značení (signifiance éthique) je nutné určité přerušení dialogu.

Na samý závěr si dovoluji dvě formální poznámky. Francouzský výraz „dissertation“ se používá pro označení menších školních prací z filozofie, historie a literatury. Pro dizertaci se používá termín „thèse de doctorat“. Ortografie jména Levinas se v posledních letech ve vědeckých textech ustálila jako Levinas bez čárky nad e. Důvodem je nejspíš litevský původ jména.

Přes všechny výhrady práci doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 25. 4. 17

Jan Bierhanzl, Ph.D.